

KONFERENCIAKÖTET

Conference Proceedings

**Nemzetközi tudományos konferencia
a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából**
International Scientific Conference
on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3.
3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**

SOCIETY – ECONOMY – NATURE: SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**
SOCIETY – ECONOMY – NATURE:
SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KONFERENCIAKÖTET
Conference Proceedings

LEKTORÁLT TANULMÁNYOK / PEER-REVIEWED STUDIES

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

UNIVERSITY OF SOPRON PRESS

SOPRON, 2023

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

Felelős kiadó / Executive Publisher: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila,
a Soproni Egyetem rektora / Rector of the University of Sopron

Szerkesztők / Editors:

Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Lektorok / Reviewers:

Dr. habil. BARANYI Aranka, Dr. BARTÓK István, Dr. BEDNÁRIK Éva,
BAZSÓNÉ dr. BERTALAN Laura, Dr. CZIRÁKI Gábor, Dr. FARAGÓ Beatrix,
Dr. HOSCHEK Mónika, Dr. habil. JANKÓ Ferenc, Dr. habil. KOLOSZÁR László,
Dr. KÓPHÁZI Andrea, Prof. Dr. KULCSÁR László, Dr. NEDELKA Erzsébet, Dr. NÉMETH Nikoletta,
Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. habil. PAÁR Dávid, Dr. PALANCSA Attila,
Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád, PAPPNÉ dr. VANCÓS Judit, Dr. habil. PATAKI László,
Dr. PIRGER Tamás, Dr. RESPERGER Richárd, Dr. habil. SZABÓ Zoltán,
Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. SZÓKA Károly, Dr. TAKÁTS Alexandra,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Tördelőszerkesztő / Layout Editor: Dr. RESPERGER Richárd
Segédszerkesztő / Assistant Editor: NEMÉNY Dorka Virág

ISBN 978-963-334-450-7 (pdf)

DOI: [10.35511/978-963-334-450-7](https://doi.org/10.35511/978-963-334-450-7)

Creative Commons licenc: BY-NC-SA 2.5

Nevezd meg! Ne add el! Így add tovább! 2.5 Hungary
Attribution – Non commercial – Share Alike 2.5 HUNGARY

SZERVEZŐK

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (SOE LKK),
A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány

A konferencia elnöke: Prof. Dr. Széles Zsuzsanna egyetemi tanár, dékán (SOE LKK)

Tudományos Bizottság:

- elnök: Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD egyetemi tanár, Doktori Iskola-vezető (SOE LKK)
- társelnök: Dr. habil. TÓTH Balázs István PhD egyetemi docens, igazgató (SOE LKK)
- tagok: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila PhD egyetemi tanár (SOE LKK), rektor (SOE)
- Prof. Dr. SZÉKELY Csaba DSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. KULCSÁR László CSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. SZALAY László DSc egyetemi tanár (SOE LKK)
- Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD egyetemi tanár, dékán (FOM)
- Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĚ PhD egyetemi tanár (VU FEBA)
- Dr. habil. POGÁTSZA Zoltán PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc PhD tudományos főmunkatárs (SOE LKK)
- Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD egyetemi docens, dékán (EUBA FIR)

Szervező Bizottság:

- elnök: Dr. RESPERGER Richárd PhD adjunktus (SOE LKK)
- tagok: Dr. NEDELKA Erzsébet PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. KERESZTES Gábor PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD egyetemi docens (EUBA FIR)
- Dr. habil. KOLOSZÁR László PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. HOSCHEK Mónika PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- PAPPNÉ dr. VANCSÓ Judit PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. SZÓKA Károly PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- titkár: NEMÉNY Dorka Virág kutatási asszisztens (SOE LKK)

ORGANIZERS

University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics (SOE LKK),
For the Higher Education at Sopron Foundation

Conference Chairperson: Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD Professor, Dean (SOE LKK)

Scientific Committee:

Chair: Prof. Dr. Csilla OBÁDOVICS PhD Professor, Head of Doctoral School (SOE LKK)

Co-Chair: Dr. habil. Balázs István TÓTH PhD Associate Professor, Director (SOE LKK)

Members: Prof. Dr. Attila FÁBIÁN PhD Professor (SOE LKK), Rector (SOE)

Prof. Dr. Csaba SZÉKELY DSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László KULCSÁR CSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László SZALAY DSc Professor (SOE LKK)

Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD Professor, Dean (FOM)

Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĖ PhD Professor (VU FEBA)

Dr. habil. Zoltán POGÁTSA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Dr. habil. Árpád Ferenc PAPP-VÁRY PhD Senior Research Fellow (SOE LKK)

Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD Associate Professor, Dean (EUBA FIR)

Organizing Committee:

Chair: Dr. Richárd RESPERGER PhD Assistant Professor (SOE LKK)

Members: Dr. Erzsébet NEDELKA PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. Gábor KERESZTES PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD Associate Professor (EUBA FIR)

Dr. habil. László KOLOSZÁR PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Mónika HOSCHEK PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Károly SZÓKA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Secretary: Dorka Virág NEMÉNY Research Assistant (SOE LKK)

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

1. szekció (személyes): Fenntartható gazdálkodás és menedzsment, körforgásos gazdaság Session 1 (personal): Sustainable Economy and Management, Circular Economy

Az ökológiai termelés és termékek piacának változásai a COVID-19 okozta megszorítások alatt

Dr. GYARMATI Gábor 11

Fenntartható fejlődés és körforgásos gazdaság a vállalkozások mindennapi életében

Dr. FEKETE-BERZSENYI Hajnalka – Dr. KOZMA Dorottya Edina –

Dr. MOLNÁRNÉ dr. BARNA Katalin – Prof. Dr. MOLNÁR Tamás 26

Fenntarthatóság a divatiparban (?) – Négy divatipari szervezet CSR jelentésének rövid áttekintése, valamint a fenntarthatóságra törekvés fogyasztók általi észlelésének vizsgálata

VIZI Noémi 39

Épített örökségeink fenntarthatósága a volt szovjet laktanyák újrahasznosításának példáján keresztül

TEVELY Titanilla Virág 52

2a. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2a (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

A migráció mérésének módszertani nehézségei

RUFF Tamás 65

2b. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2b (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Munkaérték preferenciák vizsgálata a szállítási ágazatban

Dr. BALÁZS László – Dr. KŐKUTI Tamás 73

3. szekció (személyes): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus

Session 3 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Studentifikáció Lágymányoson, avagy az újbudai egyetemek hatása a fenntartható turizmusra

KISS Bence Álmos – PORHAJAS Gábor László 85

Book Consumption Literature – Literature Review on the Subject of the Behavior of Book Consumers

Miklós LÉGRÁDI – Dr. habil. Zoltán SZABÓ 96

Szállodaüzemi intézkedések irányvonalai a fenntarthatóság jegyében

MARTOS János András 114

**Sportfogyasztási szempontú elemzés a Sopronban rendezett
2021-es Női Vízilabda Magyar Kupáról**
CSISZÁR Szabolcs János – Dr. habil. PAÁR Dávid 126

4a. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4a (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

**A könyvviteli szolgáltatási szakma megítélése. Összehasonlító elemzés
a 2020. és 2022. évek felmérése alapján**
Dr. VERESS Attila – Dr. SIKLÓSI Ágnes – Dr. SISA Krisztina A. 136

A KKV-szektor hitelezési tendenciának értékelése MNB adatok alapján
MÁRKUS Mónika 147

**Az ellátási láncok fenntartható pénzügyi adaptációja
– rövidtávú fizetési kötelezettségek finanszírozása**
Dr. CZIRÁKI Gábor – HACKL János 158

**ESG közzététel vizsgálata nemzetközi háttérű kereskedelmi bankok esetében
Magyarországon**
SIKLÓSI Veronika 172

4b. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4b (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

A fenntarthatóság és az osztalékpolitika kapcsolata
Dr. KUCSÉBER László Zoltán – Dr. CSOMA Róbert 180

**Pénzügyi és öngondoskodási ismeretek a magyar középiskolák
végzős osztályaiban 2021-ben**
KOVÁCS Zoltán – TÖRÖNÉ Prof. Dr. DUNAY Anna 188

A cégértékelés módszertani kihívásai
FÁBIÁNNÉ JÁTÉKOS Judit Ilona 203

5. szekció (személyes): Sustainable Economy, Management and Development
Session 5 (personal): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

The Qualitative Characteristics of Accounting Information: A Literature Review
Asma MECHTA – Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES – Dr. Ágnes SIKLÓSI 219

**Tourism Development in Indonesia - Surakarta City Role Supporting
National Tourism Planning**
*Dr. Rizky Arif NUGROHO – Laura BAZSÓNÉ BERTALAN PhD –
Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD* 228

**Green Manufacturing Practices Towards Sustainable Development
in the Ready-Made Garments (RMG) Industry of Bangladesh**
Dr. Md. Sadrul Islam SARKER – K. M. Faridul HASAN – Dr. István BARTÓK 241

Drivers and Barriers of GSCM Practices Implementation: Literature Review <i>Khouloud CHALLOUF – Dr. Nikoletta NÉMETH</i>	252
--	-----

6. szekció (személyes): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
Session 6 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
(session in English)

Impact of COVID-19 Pandemic on Tourism Sector in Vietnam <i>Thi Thuy Sinh TRAN – Dr. Nikoletta NÉMETH – Dr. Thai Thuy PHAM – Nhat Anh NGUYEN</i>	259
--	-----

Tourism in Troubled Times: the Economic and Social Effects of Short- and Expected Long-Term Changes <i>Dr. habil. Tamás SZEMLÉR</i>	276
---	-----

Application Areas of Drones: Exploratory Research from Residential and Corporate Perspectives <i>Bendegúz Richárd NYIKOS – Astrid IONESCU</i>	286
---	-----

7. szekció (online): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei
Session 7 (online): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Németország elektromos személygépjármű exportja az Európai Unió tagállamaival <i>Dr. KONKA Boglárka</i>	295
---	-----

Fenntartható design - új megközelítések a terméktervezésben <i>NÁDAS Gergely – Dr. habil. MOLNÁR László</i>	307
---	-----

Challenges of the Adaptation Planning – Evolution of the Vulnerability Assessment Methodologies <i>Pál SELMECZI</i>	322
---	-----

Szisztematikus irodalmi áttekintés a személygépjárművekbe épülő elektromos hajtáslánc gyártásáról a fenntarthatóság szempontjából <i>Dr. TÓTH Árpád – BEGE András</i>	329
---	-----

Németország az európai labdarúgás térképén – jogi és sportföldrajzi megközelítés <i>Dr. ENGELBERTH István – Dr. VIRÁGH Árpád</i>	344
--	-----

A körforgásosság mérési lehetőségeinek vizsgálata a szállodaüzemeltetésben <i>KARAKASNÉ Dr. MORVAY Klára</i>	360
--	-----

Az állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának kihívásai <i>SZABÓ Zsolt Mihály</i>	377
---	-----

Competencies for Sustainable Development <i>Zsuzsanna NAGYNÉ HALÁSZ</i>	391
---	-----

8. szekció (online): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus
Session 8 (online): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Gyógynövényturizmus és az abban rejlő lehetőségek
– Az Észak-Magyarországi kínálati oldal primer vizsgálata
PÁSZK Norbert 400

Fiatal külföldi turisták pozitív és negatív tapasztalatai Budapesten
Dr. habil. GROTTÉ Judit – MAGYAR Tímea 408

Mit ígér Bükfürdő? A városmárka-kommunikáció lehetséges eszközei és csoportosításuk a POE-modell alapján
HORVÁTH Kornélia Zsanett 417

9. szekció (online): Fenntartható gazdálkodás, körforgásos gazdaság
Session 9 (online): Sustainable Economy, Circular Economy

Erdei biomassa lehetőségei és korlátai Magyarország energiabiztonságában
VARGOVICS Máté – Dr. NAGY Dániel 433

A körforgásos gazdaság és a soproni hulladékfeldolgozó stratégiája
KASZA Lajos – Dr. NÉMETH Patrícia 444

10. szekció (online): Sustainable Economy, Management and Development
Session 10 (online): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

Comparison of the Density of Physicians and General Practitioners in the Hungarian Csongrád-Csanád Country and in the Territorial Units of Vojvodina for the Period 2002-2020
Dr. Ivana KOCSICSKA 453

The Re-Consideration of Business Diplomacy and Corporate Social Responsibility for International Business in the Post-Covid-19 World
Anh Tuan TRAN 463

Examining the Process of Project Preparation
Attila LEGOZA 474

The Relativity between Sustainable Management and Turnaround Management: Evidences and Suggestions for the Hungarian Agricultural Sector
Zsuzsanna VARGA – Dr. habil. Etelka KATITS – Dr. Éva SZALKA – Dr. Ildikó PALÁNYI – Katinka MAGYARI 484

Developing countries and Sustainability
Arjana KADIU – Dr. habil. Zoltán SZABÓ 504

The Effect of Supply Chain Management in Achieving Sustainability in Supply Chain in Four Seasons Hotel in Syria
Wael ALASFAR 519

**The Role of EGTCs and Euroregions in Economic Cooperation Across
the Hungarian-Romanian Border Between the Period 2007-2020**

Melinda BENCZI 531

11. szekció (online): Poszter szekció

Session 11 (online): Poster Session

Procrastination and its Influencet on Retirement Saving Plann

Khaliunaa DASHDONDOG 540

Színházi kommunikáció 2.0

Hazai kőszínházak jelenléte Facebookon és Instagramon a pandémia első évében

Dr. DÉR Cs. Dezső – Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc – ZRINYI Ivett 554

A felnőttképzésben résztvevő álláskeresők elhelyezkedési esélyei

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

LE-DAI Barbara 575

Cost Analysis of Sustainable Concrete Production Using Waste Nanoparticles

Omar ZINAD – Dr. habil. Csilla CSIHA – Prof. Dr. Alya'a Abas AL-ATTAR 585

Németország az európai labdarúgás térképén – jogi és sportföldrajzi megközelítés¹

Germany on the Map of European Football – a Legal and Sports Geography Approach

Dr. ENGELBERTH István PhD egyetemi docens (*Associate Professor*)

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar (*Budapest Business School, University of Applied Sciences Faculty of Finance and Accountancy - Hungary*)

Dr. VIRÁGH Árpád PhD főiskolai docens (*College Associate Professor*)

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar (*Budapest Business School University of Applied Sciences, Faculty of Finance and Accountancy - Hungary*)

Absztrakt

Németország Európa vezető gazdasági hatalma, centrumállam sok szempontból. Célunk bemutatni, hogy ez a szerep hogyan jelentkezik a társadalmi és gazdasági aktivitás egyre fontosabb területén, a sportban illetve a labdarúgásban? Hogyan változott az ország szerepe az európai futball térképén? A vizsgált periódus az 1960 és 2021 közötti évek, a labdarúgó-Európa-bajnokságok időszaka. 16 kontinenstorna statisztikáinak segítségével igyekszünk megválaszolni azt, hogy Európa első gazdasági hatalma a futballban is az élen áll-e? A játékosmigráció adatai alapján arra is választ adunk, hogy milyen vonzereje van a német futballgazdaságnak a földrészen, ebben milyen regionális különbségek mutathatóak ki? Kiemelt kérdés, mennyire érvényesül a földrajzi közelség, a hasonló kultúra a sportolói vándorlásban? A vizsgálatok szempontjából fontos a téma nemzetközi és német jogi környezetének feltárása, hiszen ezek a játékosáramlást befolyásolják. A jogi környezet változásaiban van számos csomópont, melyek összefüggnek Európa jelenkori történetével. Az integráció bővülése és mélyítése is fontos változásokat hozott a kontinensen, de a sportban illetve a sportgazdaságban is. Így ezeknek a vizsgálatával arra is választ kapunk, hogy az EU, illetve önmagában Európa expanzióját (európaizáció) hogyan segítették a kontinens labdarúgó életének változásai. A tanulmány alapján elmondható, hogy Németország az eredményesség tekintetében az elmúlt évtizedekben egyértelműen a kontinens labdarúgásának centrumállama volt. A centrumszerep, fogadóállamként a játékosmigrációban is érvényesült, igaz a német futball vonzerője kisebb mint az angolé, és nem is terjed ki minden régióra a kontinensen.

Kulcsszavak: centrum-periféria elmélet, Európa, labdarúgás, migráció, Németország, sportföldrajz

JEL-kódok: F22, J61, N44, O52, Z22,

Abstract

Germany is Europe's leading economic power, the centre state of the continent in many ways. The presentation will show how this role is reflected in the increasingly important area of social and economic activity, and within that football? How has Germany's role changed on the map of the football? The examined period is the years between 1960 and 2021, the period of the

---

¹ A tanulmány végső szerkesztésének időpontjában derült ki, hogy Németország csapata – hasonlóan a 2018-as Vb-hez – nem jutott tovább az ún. csoportküzdelmekből a 2022-es katari világbajnokságon. Csak a 2018-as és 2022-es világtornán fordult az elő az, hogy a Nationalelf nem jutott a Vb egyenes kieséses szakaszába.

European Football Championships. Using statistics from the 16 tournaments that took place during this period, we try to answer the question: is Europe's number one economic power also at the forefront of football? Using data on player migration, we will also try to find the answer for the questions: what kind of attractive force has the German football economy on the continent and what regional differences can be identified in this attractive force? An important question is: to what extent does geographical proximity and similar culture influence the migration of footballers? The legal environment of the topic is crucial for the analysis, as it has a significant impact on player flows. There are many nodes in the changes in the legal environment which are linked to the contemporary history of Europe. The widening and deepening of EU have also brought important changes on the continent, but also in sports. Thus, by examining these, we can also answer how the expansion of the EU, and the „Europeanization”, has been facilitated by changes in the continent's football life.

Keywords: centre-periphery model, Europe, football, Germany, migration, sports geography
JEL Codes: F22, J61, N44, O52, Z22,

1. A tanulmány céljai, értelmezési keretei

A migráció, az ember földrajzi térben történő helyváltoztatása, vándorlása egyidős magával az emberiséggel, így régóta a gondolkodás, illetve a tudományos vizsgálatok tárgya. Tanulmányunkban a társadalmi és gazdasági aktivitás egy jellemző szeletébe tekintünk be, a sportolók, ezen belül is a labdarúgók migrációjába. Vizsgálatunk helye a földrajzi térben Európa, illetve Németország. A folyamatok ismertetéséhez a labdarúgó-Európa-bajnokság (Eb) nyilvánosan is elérhető statisztikai adatait használjuk fel. Bár a fenti behatárolás szűknek tűnhet, a kapott eredmények hozzá tudnak járulni az sportolói migráció pontosabb megismeréséhez.

Németország Európa vezető hatalma, számos szempontból is a kontinens centruma. Vajon ez a szerep milyen módon és mértékben jelentkezik a labdarúgásban? Hogyan változott az évtizedek alatt? A játékosmigráció segítségével igyekszünk arra is választ adni, hogy milyen vonzereje van a német futballgazdaságnak a földrészen, és ebben milyen regionális különbségek vannak?

A hagyományos meghatározás szerint (Wallerstein, 1983) a centrum az a térség, mely gazdag, innovatív, önálló fejlődési utat jár, képes az önkorszerűsítésre, és ezek segítségével képes lépést tartani a versenytársakkal is. Képes az erőforrásokat magához vonzani a periféria- és félperiféria térségeiből. A tanulmányunkban a centrum értelmezése részben eltér az általánostól, és a következő szempontokból vizsgáljuk: a játékosok vonzása (játékosvándorlás mint erőforrások elszívása), a nemzeti válogatottak eredményességének mutatói, államok részvétele az Eb-ken és a tornarendezések. Ezek jól nyomon követhetőek a hivatalos statisztikákban (pl. UEFA, Transfermarkt), így megbízható alapot adnak a vizsgálatokhoz. Ezen keretek között nem érintjük a pénzügyi-gazdasági oldalát a kérdéskörnek. Ám fontos megjegyezni, hogy minél nagyobb pénzmozgásokat tapasztalunk egy adott sportágban, annál jellemzőbb rá a sportolói migráció. Ezek a populáris sportágak (látványsportok), melyeket nagyfokú érdeklődés követi az emberek, a szurkolók részéről. Ilyenek a labdajátékok általában, kiemelten a labdarúgás (Ács, 2009).

Kitekintésünk földrajzilag túlmutat Európán. Ugyanis a kontinenstornákat szervező Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA) kiterjedése átlépi a földrész földrajzi határait. A szervezetnek 55 tagállama van, melyek között számos csak részben európai (Oroszország vagy Törökország), míg mások ázsiai országok (pl. posztszovjet államok, Izrael). A vizsgált periódus az 1960 és 2021 közötti évek, amikor is 16 kontinenstorna zajlott le, 8 az ún. rendszerváltás előtt, 8 pedig utána. Így alkalmunk van a két, közel azonos hosszúságú periódus összehasonlítására is.

A sportban jelentkező vándorlási folyamatok nagyfokú hasonlóságot mutatnak a munkavállalási célból történő migrációval. A sportcélú vándorlást azonban csak egy bizonyos minőség, azaz sportolói szint felett érdemes vizsgálni (Ács, 2009). Mi ezt a minőséget a labdarúgó Eb-k szintjénél húztuk meg, így a kontinens legkiválóbb, legtehetségesebb, válogatott játékosainak statisztikái alapján mutatunk rá a folyamatokra. A migráció annál jellemzőbb, minél magasabb színvonalat képvisel egy sportoló.

A sportolói vándorlás vizsgálata során további értelmezési kereteket jelöltünk ki. Az első, hogy mit tekintünk labdarúgó-migrációnak a tanulmányban? Ki számít ún. idegenlégiósnek? Általánosan bevett jogi definíció nincs, azonban a sportszakma szerint, idegenlégiós az, aki egy állam nemzeti válogatottjában úgy szerepel, hogy egy másik ország bajnokságában szereplő klubcsapat igazolt játékosa, munkavállalója. Ez alapján az általunk vizsgált migráció egy ún. külső (extern) migráció (külföldi sportolói vándorlás). Ez az államhatár átlépésével valósul meg, ami a fogalom közjogi értelmezése. Ebből következően szükségesnek tartjuk a játékosvándorlás és az Európa-bajnokságokhoz kapcsolódó jogi keretek vizsgálatát is. A társadalomföldrajzi megközelítés alapján a migráció során a helyváltoztató személy gyakran – nem feltétlenül – egy másik szociokulturális, illetve gazdasági közegbe kerül. A migráció iránya alapján egyrészt beszélhetünk sportolói bevándorlásról, ha egy külföldi személy sportolási célból hazai egyesület színeiben az országhatáron belül sportol. Kivándorló sportolók azok, akik a sporttevékenységüket külföldön végzik (Ács, 2009).

A játékosvándorlás során kialakulnak ún. migrációs csatornák, melyeket a szakirodalom „tehetségcsatornáknak” is nevez. Ezek az útvonalakon áramlik a sportoló két pont, a donor (kibocsajtó) és a host (befogadó) államok között. A donor országok adják a tehetséget és munkaerőt, melyet a befogadók bizonyos időszakra megvásárolnak, vagy kibérelnek (Molnár & Gál, 2008.) A sportolói munkaerő-áramlásra jellemző, hogy a szegényebb donor országok felől a gazdag befogadó országokba irányul. Így a tehetségek a centrum térségekben koncentrálnak. A donor térségek közé sorolhatók Közép- és Kelet-Európa országai, míg Nyugat-Európa elsősorban befogadó államokból áll (Maguire & Pearton, 2000).

A migrációban, így a sportolók vándorlásában is, meghatározó szerepük van a különböző húzó és taszító tényezőknek. Ács (2009) szerint a közelebbi munkahelyet választó sportolókat elsősorban az anyagi lehetőségek vezérlik. A távolabbra igazolónak a sportszakmai szempontok már fontosabbak, bár esetükben is a pénzügyek a dominánsak. (Ács kutatása Magyarországra vonatkozik, ám élünk a feltételezéssel, hogy ez a volt európai szocialista államokra is jellemző. A régió futballistái pedig – ahogy tanulmányunk mutatja – nagy számban igazoltak Németországba.)

1. táblázat: Az európai futballrégiók

Futballrégiók	Országok (példák)
<i>Dél-Kelet-Európa (Balkán)</i>	Görögország, Törökország, jugoszláv utódállamok
<i>Észak-Európa</i>	Skandináv-államok, Finnország, Izland
<i>Kelet-Európa</i>	Szovjetunió utódállamai (Oroszország, Ukrajna)
<i>Közép-Európa</i>	Visegrádi-országok, Balti-államok
<i>Latin-Európa</i>	Olaszország, Portugália, Spanyolország
<i>Nyugat-Európa</i>	Egyesült Királyság, Franciaország, Németország

Forrás: saját szerkesztés

Másik értelmezési keret az ún. európai futballrégiók (1. táblázat). A migráció és a regionális különbségek feltárását az országok egyenkénti összevetése nehezzé tenné, ezért – a kutatás céljából – megalkottuk az ún. európai futballrégiókat (Engelberth et al., 2022). Kialakításukban a földrajzi fekvés, a társadalom- és kultúrföldrajzi jellemzők mellett az önálló futballkultúra, a

játék meghatározó tradicionális és gazdasági súlya is figyelmet kapott. A kategorizálás vitatható, azonban szemléletesebbé teszi a folyamatokat. Németország a nyugat-európai futballrégióhoz tartozik, ahogy a többi német nyelvű állam is. Ennek a régiónak a keleti határa a közép-európai futballrégió, melyhez tartozó országok eltérő gazdasági- és társadalmi fejlettsége, történelmük indokolják a két régió közötti határ megvonását. Így Németország – a különbségek ellenére – egy régióba került más európai futballnagyhatalmakkal, például Angliával. A nyugati futballrégió másik focihatalma Franciaország, amit nem Latin-Európához soroltunk. Ennek a régiónak a tagjai az ún. latin labdarúgás országai (Olaszország, Portugália, Spanyolország). Az elnevezést motiválta, hogy 1949 és 1957 között létezett egy Latin Kupa nevű sorozat, melyen Spanyolország, Olaszország, Portugália és Franciaország csapatai vettek részt (Stokkermans & Gorgazzi 2015). A latin kifejezés megjelenik a sportszakmában, a foci szellemessége, a technika labdarúgás kapcsolódik a jelzőhöz. Franciaország azonban, mely földrajzilag inkább nyugat-európai állam, és a futballkultúrája is részben más, jelentős donor állam, miközben befogadó is, a nyugati kategóriában kapott helyet.

A vizsgált korszak első felében meghatározó volt a hidegháborús szembenállás, melynek hatása volt a versenysportra. A „keleti és nyugati blokk” megközelítés a mai napig jelentkezik a nemzetközi életben, elegendő csak az EU-n belüli törésvonalakra gondolni. Hagyományosan a blokkok határa az ún. Vasfüggöny volt, az Elba-Adria vonal. Az ettől keletre fekvő volt szocialista országok a keleti blokk, nyugatra a nyugati blokk, az 1990 előtti kapitalista államok.

A labdarúgás regionális különbségeinek keretében fontos vizsgálni a kontinens legjelentősebb futballéletével (gazdaságaival) rendelkező államainak szerepét. Az európai futballnagyhatalmak (TOP-4 államok) közé a következő országokat soroltuk: Anglia, Németország, Olaszország és Spanyolország. Ezek az földrész futballjának legeredményesebb államai.² Csak az ún. TOP-4 országok – kiegészülve Franciaországgal (TOP-5) – nyertek világbajnokságot, és a klubfutball terén is a legeredményesebbek, például az 1992 óta zajló Bajnokok Ligájában (UEFA).

Az értékelésben fontos szempont, hogy az Eb-ken folyamatosan emelkedett a csapatok és a játékosok száma. Ezzel együtt az idegenlégiósok szerepe is folyamatosan nőtt (2. táblázat). A tanulmányban gyakran játékosok számának alakulása kerül említésre, de ez pontosan az Eb-kre történt nevezések számát jelöli.

2. táblázat: A labdarúgó-Európa-bajnokságok a statisztikai adatok tükrében

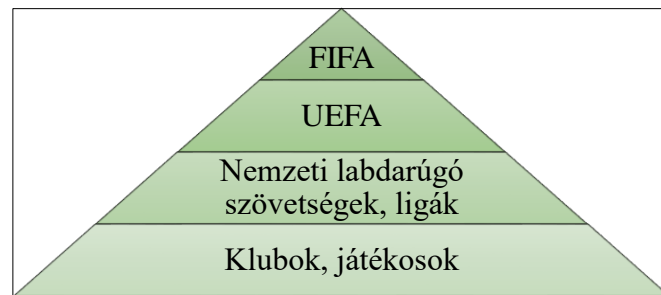
	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2021
1	70	75	88	70	70	176	160	160	160	352	352	368	368	368	552	620
2	0	2	0	0	8	8	19	43	53	106	172	170	177	170	341	399
3	0	2,6	0	0	11,4	4,5	11,9	26,9	33,2	30,1	58,9	46,2	48,1	46,2	61,8	64,4
4	4	4	4	4	4	8	8	8	8	16	16	16	16	16	24	24
5	0	1	0	0	2	3	5	5	8	13	14	15	16	15	23	24
6	-	-	-	-	-	-	1	2	2	4	9	9	7	7	16	19

Forrás: UEFA.com, weltfussball.de, saját szerkesztés

Magyarázat: 1. Játékosnevezések száma (fő), 2. Idegenlégiósok száma (fő), 3. Idegenlégiósok aránya (%) 4. Nemzeti csapatok száma az Eb-n, 5. Nemzeti csapatok száma az Eb-n, melyekben szerepeltek idegenlégiós (min. 1 fő), 6. Légiódominanciájú nemzeti csapatok száma (játékosok több mint 50%-a légiós)

² Az ún. UEFA-együttható alapján az angol Premier League-et, a spanyol La Ligát, az olasz Serie A-t, a német Bundesligát – az ún. TOP-4 ligákat – tartják a legszínvonalasabb bajnokságoknak.

2. A labdarúgók jogi helyzetének változása az EU-ban

1. ábra: A labdarúgás nemzetközi szervezeti felépítése

Forrás: García (2007)

A labdarúgás egységes szabályozása már a kezdetekben megkívánta, hogy egy nemzeteken átnyúló szervezet gondoskodjon az egységes szabályokról, a játékok szervezéséről. A FIFA (Fédération Internationale de Football Association) az 1904-es megalakulásától ezt a szerepet tölti be, és egyfajta piramisszerű hierarchikus rendszerben szabályozza világszinten a futballt: a játékszabályoktól kezdve, a játékosok, az egyesületek, a szövetségek jogállásán keresztül a nemzetközi versenyek megrendezéséig. A FIFA alá tartoznak a kontinensek labdarúgását felügyelő szervezetek (ún. konföderációk), mint Európában az UEFA, valamint országonként egy labdarúgó szövetség („egy szövetség elv”), kivéve Nagy-Britanniát (FIFA, 2022). Ezek a szervezetek a FIFA tagjai, azonban jogilag függetlenek egymástól. A hierarchiát közöttük az biztosítja, hogy az egyes szervezetek, szövetségek szabályzatai nem állhatnak ellentmondásban a FIFA ún. „statutumával”. A FIFA szabályzatoknak tehát – figyelembe véve az egyes nemzeti karakterisztikákat és jogi előírásokat – meg kell feleljenek az UEFA és az egyes nemzeti (pl. a német) labdarúgó szövetségek szabályzatai.

Történelmileg vissza kell tekinteni egy kicsit ahhoz, hogy megértsük a mai szabályozás lényegét, ami nemcsak sportjogi, hanem gazdasági és politikai kérdéssé is vált Európában. A kontinensen az átigazolások szabályozásának fejlődésében öt fontos eseményt lehet kiemelnünk:

- 1980-as évek: UEFA szabályozás.
- 1994: FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players.
- 1995: EUB C415/93. számú ügyben hozott ítélete („Bosman-döntés”).
- 2000-es évek eleje: FIFA/UEFA 6+5 szabály elvetése.
- 2003: ún. Kolkpak-ügy.

A FIFA minden kontinentális szövetségnek megengedte, hogy a nemzetközi szabályozás mellett saját átigazolási rendjét is megalkossa. Az UEFA először a '80-as években alkotott az átigazolására vonatkozó szabályzatot. Ennek kiváltó oka az ekkor megélnéknülő játékos migráció, amelyet az Eb statisztikákban is nyomon lehet követni. Ezt alapul véve a FIFA a '90-es évek közepére kidolgozott egy, a játékosok státuszára és átigazolására vonatkozó szabályzatot, amely a mai napig változó tartalommal, de hasonló névvel és struktúrával érvényben van. A '90-es évek elejéig a két szervezet alapvetően a klubok megegyezésére bízta az átigazolások lebonyolítását. A nemzeti szövetségen belüli átigazolásokat az adott szövetség szabályzata rendezte, ezek pedig országonként eltérőek voltak. A FIFA – az 1994-ben először így nevezett – „Regulations on the Status and Transfer of Players” (RSTP) szabályzatában szabályozta az amatőr és a profi játékosok státuszát – alapvetően a labdarúgásból keletkező jövedelmük alapján, viszont nem érintette a más nemzeti szövetségnél nyilvántartott játékosok hazai kluboknál történő foglalkoztatását (külföldi játékosok). Ezt a kérdéskört az UEFA a '90-es évek elején az

Európai Bizottsággal hallgatólagos egyezségben – mivel korábban volt már az Európai Bíróságnak egy olyan ítélete, amely szerint az EK-n belüli, de más nemzetiségű labdarúgók alkalmazásának korlátozása ellentétes a közösségi joggal (C-13/76, ECR [1976] 1333) – 3+2 főben limitálta. Az 1994-es RSTP az UEFA-tól átvettek alapján a nemzetközi átigazolásnál kompenzációs díj fizetését írta elő. A játékos szerződtetéséhez szükséges volt a korábbi nemzeti szövetségtől egy olyan igazolást is beszerezni, hogy minden díj kifizetésre került. Így a játékosok a nemzeti szövetségeknek és kluboknak erősen kiszolgáltatott helyzetbe kerültek.

A FIFA – monopolhelyzetben lévén – másra tekintet nélkül alkothatta meg a szabályzatait, amelyek azonban sok esetben nem szolgálták a játékosok érdekeit, de főleg nem voltak összeegyeztethetők az adott térségben érvényes jogi szabályokkal, elsősorban Európában. Ez legpregnansabban két területen jelentkezett: a labdarúgók átigazolásokor a szerződésük lejárta után is kértek igazolási díjat, illetve más európai uniós országban való munkavállalásuk korlátozásában. Ebben a két ügyben hozott az EU ítéletet az ún. Bosman-ügyben 1995-ben, amely alapjaiban változtatta meg az kontinens futballjában a viszonyokat. Először is a Bíróság megállapította az ügyben a hatáskörét a FIFA szabályai alapján. E szerint profi az a játékos, akinek írásos szerződése van egy klubbal, és a labdarúgással kapcsolatos tevékenységéért több pénzt kap, mint amennyi költséget ténylegesen visel. Másrészt úgy ítélte meg, hogy a sportolók a kereső tevékenységük miatt gazdasági tevékenységet végeznek. Ezek alapján született meg a döntés az ügyben, mely szerint egyrészt a labdarúgó szerződésének lejárta után nem kérhet a korábbi klub átigazolási díjat, másrészt az EU-n belül nem lehet korlátozni a munkavállalókat abban, hogy szabadon vállalhassanak munkát bármelyik tagállamban (Európai Unió Bírósága, 1995).

A labdarúgók európai migrációja szempontjából több további fontos perről is szót kell ejteni, melyek a közép-kelet-európai labdarúgók áramlása, illetve a kvóták eltörlése szempontjából hangsúlyosak. Balog Tibor 1997-ben indított pert a magas „lelépési díj” miatt – ami a munkaerő szabad áramlásához való jogát korlátozta – a Charleroi ellen. Ez szintén az Unió Bíróságára került, ahol Balogot ugyanaz az ügyvéd képviselte a perben, aki korábban Bosmant. Az ügyben egyezség született (Tóth, 2014), de az Európai Bizottság ekkorra már magáévá tette a labdarúgásban is alkalmazandó szabad munkaerő áramlás elvét. Így azonban a FIFA és az UEFA nem tudták érvényesíteni azon szándékukat a Bizottsággal szemben, mely szerint a külföldi labdarúgók alkalmazására az ún. 6+5-ös szabály (6 hazai és 5 külföldi játékos) vonatkozik. Később a Malaya (lengyel kosárlabdázó) és Kolpak (szlovák kézilabdázó) ügyeiben hozott döntésekkel (Van den Bogaert, 2004) a sportolók szabad áramlására vonatkozó, addig csak az EU tagállamokra érvényes szabályozást a társult tagállamokra is kiterjesztette a Bizottság. A döntések megkönnyítették Európa keleti feléből a labdarúgók áramlását a centrum, így Németország felé.

3. Németország a labdarúgó Európa-bajnokságokon

A nemzeti csapatok minden alkalommal ún. selejtezők során harcolták ki a részvétel lehetőségét a labdarúgó-Európa-bajnokságokra. 1960-ban és 1964-ben ezek még oda-visszavágós, egyenes kieséses párharcok voltak, ezt követően már a selejtezőkben csoportmérkőzések, illetve pótselejtezők döntöttek. (A selejtezők értékelése nem tartozik a tanulmány vizsgálati körébe.)

3.1. Részvétel az Eb-ken

Az eddigi 16 tornán 35 ország válogatottja szerepelt (3. táblázat). Németország, mely 1972 óta folyamatosan 13-szor vett részt, csak az első három, még 4 csapatos viadalokat hagyta ki. (Az egykori NDK sosem vett részt Eb-n. A mai Németországot az NSZK utódjának tekintjük a tanulmányban.) A listán meglepetésre Oroszország a második, mely különböző neveken (1988-ig Szovjetunió, 1992 Független Államok Közössége) 12-szer volt a legjobbak között. Ezt követi

Spanyolország, majd Anglia, Franciaország, Hollandia, Portugália. A sorban első „keleti” csapat, a csehek-csehszlovákok. A lista végén általában a kis népességű államok állnak, Közép- és Észak-Európából, illetve a Balkánról. Sosem voltak résztvevők a miniállamok és öt szovjet utódállam (Fehéroroszország, Kazahsztán, Grúzia, Moldova, Örményország). A baltiak közül csak Lettországnak sikerült a tornára jutnia, 2004-ben.

3. táblázat: A labdarúgó Eb-ken részt vevő néhány állam és eredményeik

	Ország	Részvétel száma	Mérkőzések száma	Győzelem	Döntetlen	Vereség	Gól-különbség	Pont
1	Németország	13	53	27	13	13	23	94
2	Olaszország	10	45	21	18	6	21	81
3	Spanyolország	11	46	21	15	10	26	78
4	Franciaország	10	43	21	12	10	19	75
5	Hollandia	10	39	20	8	11	24	68
6	Portugália	10	39	19	10	10	18	67
7	Anglia	10	38	15	13	10	14	58
8	Csehország	10	37	15	7	15	1	52
9	Oroszország	12	36	13	7	16	-12	46
20	Magyarország	4	11	2	4	5	-6	10
35	É-Macedónia	1	3	0	0	3	-6	0

Forrás: https://www.weltfussball.de/ewige_tabelle/em/

3.2. Eredményesség

Az eredményesség több szempontból vizsgálható (4. táblázat). Az aranyérmek alapján a legsikeresebb válogatottak az ún. futballhatalmak, kivéve a játék őshazáját, Angliát, mely sosem nyert még Eb-t. 16-ból 10 alkalommal a TOP-5 valamelyik állama nyert. 3-3 alkalommal a német és a spanyol válogatott diadalmaskodott. Ez utóbbi, melynek egyedülként sikerült megvédenie címét. Franciaország és Olaszország is kétszer nyert. Rajtuk kívül sikerült a dobogó tetejére állnia az első tornán a Szovjetunióknak, majd Csehszlovákiának, Hollandiának, Dániának, Görögországnak, és Portugáliának. A viadalokon tehát a kicsinek számító államok is el tudtak jutni a csúcsra, szemben a világbajnokságokkal, ahol a kontinens államai közül csak a nagyok – angolok, franciák, németek, olaszok, spanyolok – tudtak első helyet szerezni. A futballrégiónk összevetésben, a nyugatiak mellett a latin-európaiak is hat alkalommal nyerték el a trófeát. Figyelemre méltó, hogy a legutóbbi négy tornát a latin csapatok valamelyike nyerte. Sőt, ha a 2004-es görög, és a 2000-es francia sikert is figyelembe vesszük, akkor a mediterrán térség messze a legsikeresebb a XXI. századi viadalokon.

A bajnokságok története során Németország 3 alkalommal lett ezüstérmes, akárcsak a Szovjetunió. A torna elődöntőjébe 2021-ig összesen 17 állam válogatottja jutott el, a legtöbb-ször, 9 alkalommal éppen a Nationalelf. Ezzel alaposan megelőzi a vetélytársakat.³

A német válogatott 1972 óta folyamatosan résztvevője a kontinenstornáknak, miközben állandóan jelen volt a világbajnokságokon is. Mindössze két olyan periódus volt, amikor a Nationalelf nem jutott kétszer egymás után valamelyik világeseményen az elődöntőbe (1998 és 2000, illetve 2018 és 2021).

Elmondható, hogy a német a legeredményesebb nemzet az Eb-ken, egyértelműen a kontinens labdarúgásának centruma. A legtöbb mérkőzést is a német válogatott játszotta, a legtöbb-

³ A 3. hely sorsát 1980-ig az elődöntő vesztesei között döntötték el. 1984-ben eltörölték a bronzmérkőzést, a veszteseket 3-diknak könyvelik el. Ténylegesen csak 2008-ban és 2012-ben kaptak bronzérmeket az elődöntőben kiesők.

bet is nyerte és a legtöbb pontot szerezte az Eb-k eddigi történelmében (4. táblázat). Kontinentális, vezető szerepét hosszú távon alátámasztja az is, hogy a világbajnoki eredményességet tekintve is megelőzi az európai országokat. Világszinten csak Brazília eredményesebb nála.

4. táblázat: A legeredményesebb államok a labdarúgó Európa-bajnokságokon

Ország	Aranyérem (száma és a győzelmek éve)	Ezüstérem (száma és a megszerzés éve)	Elődöntők száma
<i>Németország/NSZK</i>	3 (1972, 1980, 1996)	3 (1976, 1992, 2008)	9
<i>Olaszország</i>	2 (1968, 2021)	2 (2000, 2012)	6
<i>Szovjetunió/Oroszország/FAK</i>	1 (1960)	3 (1964, 1972, 1988)	6
<i>Spanyolország</i>	3 (1964, 2008, 2012)	1 (1984)	5
<i>Franciaország</i>	2 (1984, 2000)	1 (2016)	5
<i>Portugália</i>	1 (2016)	1 (2004)	5
<i>Csehszlovákia/Csehország</i>	1 (1976)	1 (1996)	5
<i>Hollandia</i>	1 (1988)	–	5
<i>Dánia</i>	1 (1992)	–	4
<i>Görögország</i>	1 (2004)	–	1

Forrás: UEFA.com

3.3. A rendezés

1976-ig az Eb rendezője mindig a tornán részt vevő négy csapat valamelyike volt. Ezután már a selejtezőket megelőzően döntött az UEFA, hogy mely ország a rendező. Ez az állam selejtezők nélkül kvalifikálta magát a tornára. A rendezés terén egyértelműen Európa nyugati és déli államai (a nyugati blokk), elsősorban a futballhatalmak, domináltak. A TOP-5 országai a 16-ból 8 Eb-nek adtak helyszínt, 3-nak Franciaország (1960, 1984, 2016), 2-nek Olaszország (1968 és 1980), 1-1-nek Anglia (1996), Spanyolország (1964) és Németország 1988-ban. A nyugati dominanciát mutatja, hogy Belgium is kétszer volt helyszín, 1972-ben önállóan, 2000-ben Hollandiával együtt. A kisebb országok jellemzően közösen rendeztek Eb-t, a 2000-es torna mellett 2008-ban Ausztria és Svájc, 2012-ben Lengyelország és Ukrajna. Az egykori keleti blokkban csak Jugoszlávia adott önállóan helyszínt a bajnokságnak, 1976-ban. Ezenkívül Svédország (1992) és Portugália (2004) volt még házigazda. A pandémia miatt végül 2021-ben megrendezett Euro 2020 rendezője 11 nagyváros lett, a „nyugatiak” és „keletiek” egyaránt szerepet kaptak. Így jutottak rendezéshez olyan államok, melyeknek egyébként kis esélyük volt erre, például Azerbajdzsán, Románia vagy Magyarország. 2021-ben a rendező városok sorában ott volt München is. Így a következő 2024-es viadal során már harmadszor térhet vissza az Európa-bajnokság Németországba.

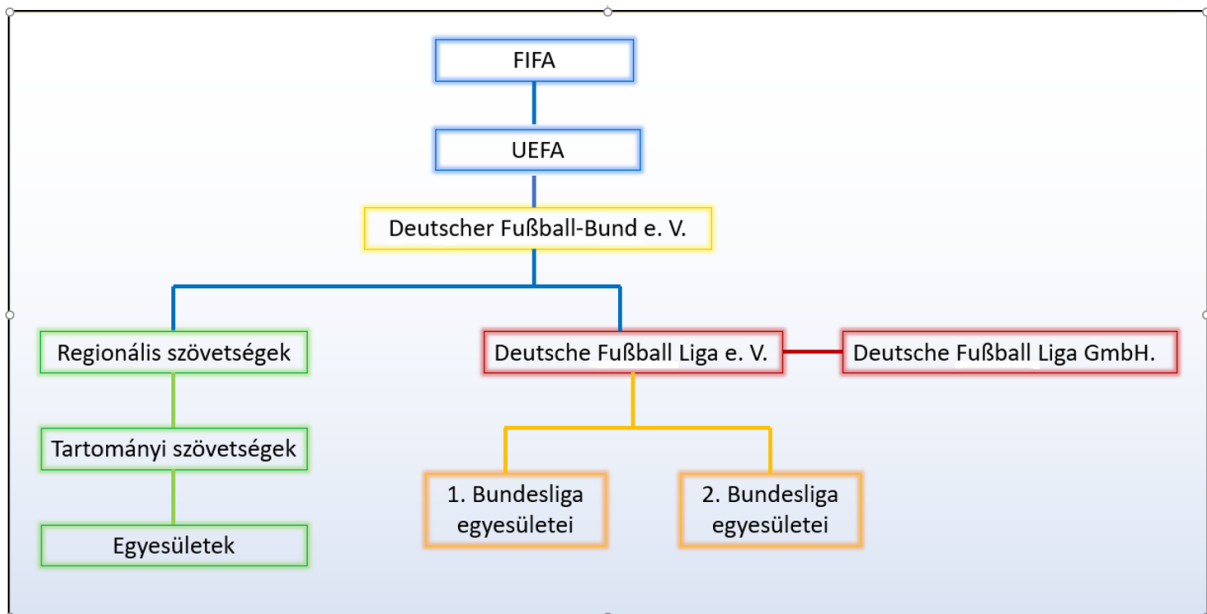
4. Németország szerepe az európai játékosmigrációban

Németország szerepe egyértelműen befogadó a labdarúgó-vándorlásban, melyben a legjelentősebb súlyt a megszerzhető jövedelem játszik, és mint a kontinens vezető gazdasága erre remek lehetőségeket biztosít. Ács (2009), Havran (2017) és Fűrész (2021) munkái alapján úgy véljük, a külföldre, így a Bundesligába szerződő futballisták döntéseiben is különböző mértékben, de fontos szerepet játszanak az országban elérhető magas életminőség, a földrajzi közelség, és a hasonló kultúra (nyelv) is. De nem szabad lebecsülni a sportszakmai, karrierépítési motivációkat sem.

4.1. A német labdarúgást meghatározó egyedi szabályozás

Az 1900-ban született Német Labdarúgó Szövetség (Deutscher Fußball Bund, DFB) a II. világháború után, 1949-ben alakult újjá. A legfontosabb döntéseit az ún. szövetségi üléseken hozza

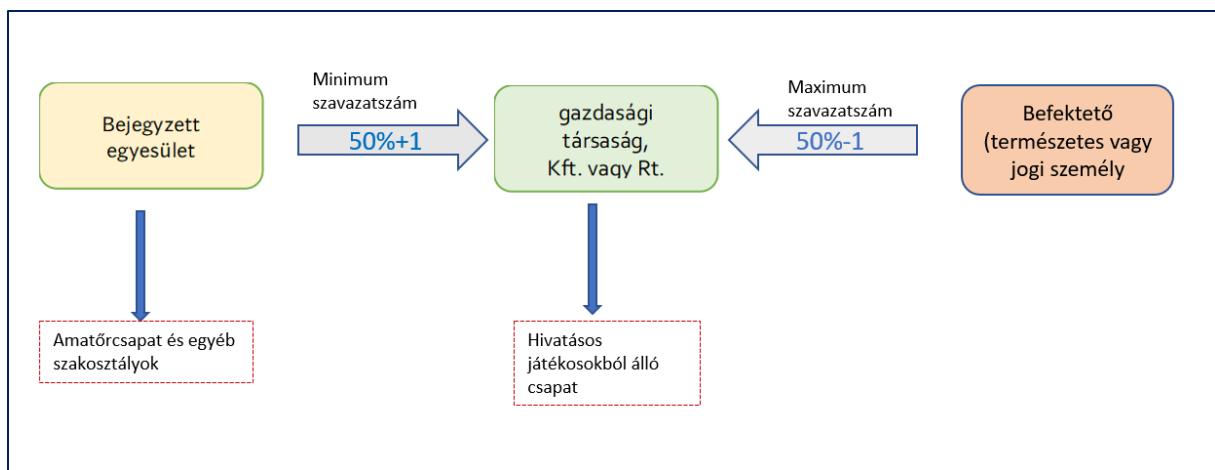
(DFB-Bundestag). A Szövetség a nemzetközi szabályzatok már említett hierarchikus elve alapján szabályozza a játékosok státuszát, az átigazolások feltételeit (DFB, 2022). Természetesen vannak olyan nemzeti sajátosságok, amelyek ha nem is közvetlenül, de kihatnak az átigazolások feltételeire. A futballban tapasztalható jelentős változások miatt a DFB a Bundesliga 1. és a Bundesliga 2. egyesületeinek megengedte (36. Bundestag kongresszus, 1998), hogy az ún. engedélyköteles játékosokat foglalkoztató részlegeiket gazdasági társaságokba szervezhessék (Scheid, 2020). Majd ezt követően 2000-ben megalakult a profi futballt képviselő Német Ligaszövetség, (DFL Deutsche Fußball Liga e.V.), melynek az 1. és 2. Bundesliga csapatai lettek a tagjai (DFL, 2022a). E kettő jelentős változást a labdarúgás gazdasági súlyának folyamatos növekedése idézte elő. Ugyanis a labdarúgásban már az ezredfordulót megelőzően olyan gazdasági potenciál összpontosult, hogy ennek kiaknázásához biztosítani kellett a megfelelő gazdasági kereteket. Így azután, hogy lehetővé tették a gazdasági társaságok részvételét a bajnokságban, értelemszerűen szükségessé vált a szervezeti feltételek igazítása a változáshoz. A DFL – a DFB tagjaként – felelős azóta a német első és második liga szervezéséért, működtetéséért. A DFL legutóbbi üzleti jelentése szerint, ma már igen jelentős összegekről van szó: a két liga több mint 4 milliárd eurós forgalmat bonyolított a 2020/21-es bajnoki évben. Ez mintegy 750 millió euróval elmaradt az utolsó pandémia előtti idény árbevételétől (DFL, 2022b).

2. ábra: A német labdarúgás szervezeti felépítése
 Forrás: Littkemann, et al. (2003) alapján, saját szerkesztés

Van azonban egy jelenleg is érvényes, de igen vitatott szabály a német labdarúgásban, amely következtében a német sportszervezetek más pozícióból indulva tudnak működni, mint a többi, gazdaságilag és renoméjában is jelentős bajnokság. Ez az ún. 50+1 szabály, amely ugyan közvetve, de hatással van a játékosok migrációjára is. Ezt akkor hozták, amikor a DFB lehetővé tette, hogy gazdasági társaságok is versenyzogot szerezhessenek a Bundesligában. Erre a lépésre 1998-ban a többi európai nagy ligákhoz képest relatív későn került sor. Az angol, spanyol, olasz és francia ligákban már jóval korábban lehetőséget biztosított a szövetség és a jogalkotó az egyesületek gazdasági társaságokká alakulására, illetve ilyen formában a bajnokságban való részvételre. A lépés szükségszerű volt, mivel a német jog szerint az egyesület célja nem lehet gazdasági tevékenység végzése nyereség szerzése céljából. Viszont a tőkebefektetők

értelemszerűen szerették volna, ha a befektetésük eredményt hoz (Stopper, 2009). Az átalakulással tehát az volt a cél, hogy egy olyan konstrukciót találjanak, ami lehetővé teszi az egyesületeknek a tőkebevonást, de megtartja az egyesületek közötti relatív egyensúlyt, azaz, hogy egyrészt ne lehessen a pénz függvényében néhány egyesület kvázi „külön kaszt” a ligában, másrészt magában az egyesületben se érvényesülhessen egy döntéshozó kizárólagos akarata. Ezért azokban a gazdasági társaságokban, amelyek az 1. és 2. Bundesligában versenyjoggal rendelkezhetnek, a szavazatok többségével az anyaegyesületnek kell rendelkezni. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az egyesületek a labdarúgó szakosztályaikat egy gazdasági társaságba szervezték ki, amelyben a szavazati súlyuk 50 %-a plusz egy szavazat. Természetesen az ilyen gazdasági társaságoknak is teljesíteni kell a bajnoki induláshoz szükséges egyéb liga és szövetségi előírásokat. E rendszer mellett és ellene is jelentős érvek szólnak, akár szurkolók, akár a szakosztályok vezetői, akár a jog képviselők részéről (Wirtschaftliche Freiheit, 2021; Stopper, 2021). Egy azonban biztos, a többi TOP-ligával szemben ez a rendszer megnehezíti a sportszervezetek számára a tőkebevonást, ami a jelenlegi átigazolási díjak mellett hátrányt jelenthet, elsősorban a nemzetközi kupákban történő sikeres szereplés terén (3. ábra).

3. ábra: Gazdasági társaságok a Bundesligában
 Forrás: Hasler & DFL (2015), idézik Zülch & Pieber (2020)

A német labdarúgás – ahogy a korábbiakban kiemeltük – úgy a nemzeti válogatottnak, mint az egyesületek szintjén elért eredmények alapján Európa legsikeresebbjei közé tartozik. Többek között ezért is jelentős a Bundesligába tartó játékosokmigráció. A német első és második liga klubjai, a DFL és a DFB tagjaként, ezek szabályzatait alkalmazzák az átigazolások során, amely szabályzatok alapvetően a FIFA előírásait követik. Ez azt jelenti, hogy egy idényben kettő átigazolási időszakot rögzítenek, általában a szezon felénél, január 1-től 31-ig, valamint a nyári szünet idején július 1-től augusztus 31-ig. Ettől eltérés akkor lehetséges, ha a FIFA azt rögzíti. A játékosokkal főszabályként legalább 1 idényre kötik a szerződéseket (DFB, 2022). A kölcsönzés szintén átigazolásnak számít. A FIFA előírásai szerint egy játékos egy idényben legfeljebb 2 különböző nemzeti szövetségnél kaphat versenyengedélyt, továbbá a nemzetközi átigazolások esetében szükség van annak a szövetségnek az engedélyére is, amelynél a játékos játékkengedélye volt. A nemzetközi átigazolásokat az ún. TMS rendszeren kell rögzíteni és ez ad a játékosnak egy ún. E-ITC-t (Electronic International Transfer Certificate / Elektronikus nemzetközi játékkengedély). Ezen túlmenően szükséges bizonyos összegek megfizetése, melyek azokat a sportszervezeteket illetik meg, amelyek a labdarúgó nevelésében meghatározók voltak. Ezeket kompenzációkat a FIFA az ún. utánpótlás képzési kártalanítás (Training compensation) és a szolidaritási mechanizmus (solidarity mechanism) keretében határozza meg (FIFA, 2022).

Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni az átigazolási díjakat sem, amelyek az igazán tetemes összegek, ám azokat – a Bosman-döntés óta – csak abban az esetben kérhet az átadó, ha még nem járt le a játékos szerződése. A Bundesliga 1-be és 2-be történő és ezekből induló nemzetközi átigazolásoknak a labdarúgó szervezetek részéről más szabálya, korlátozása nincsen. Azonban figyelembe kell venni a belső munkajogi előírásokat is, ha egy labdarúgó az EU-n kívülről érkezik, illetve a német labdarúgók esetében, ha az unión kívülre szerződnek.

4.2. A Németországból kiinduló játékosmigráció

Az európai labdarúgóéletben a játékosok mozgása nem friss dolog, és nem kizárólag az elmúlt évtizedek globalizációs trendjeinek a következménye. Már a XX. század elejétől, a foci hódító útjának kezdetétől találkozunk ezzel. Sokáig jellemző volt, hogy a nemzeti csapatban szereplő játékosok döntően hazájuk valamelyik klubcsapatában játszottak, mivel a szigorú nemzeti határok nehezítették a mobilitásukat. Különösen igaz volt ez a rendszerváltás előtt a szocialista államokban, ahol döntően a belföldi sportolói vándorlás volt a jellemző. A '90-es évek elejéig külföldre csak az ún. mesterséges sportolói migráció irányult, ami valamely kényszerítő körülményt követett. Önkéntes, spontán sportolói migráció nem volt jellemző, tilos volt.

Az első 8 Európa-bajnokság a hidegháborús évtizedekben zajlott, 1960 és 1988 között, majd az ezt követő 8 egy már integrálódó és táguló Európában. 1988-ig az idegenlégiósok száma nem is volt túl magas, bár némi növekedés megfigyelhető volt. 1960-ban Franciaországban 4 ország – a szovjet, a csehszlovák, a jugoszláv és a francia – vett részt a viadalon. Ez volt az egyetlen torna, melyen több állam szerepelt a keleti blokkból, mint a nyugatiból. 1964-ben a spanyolországi tornán, a hazai keretben voltak először idegenlégiósok a torna történetében: Luis Suárez a milánói Internationale-ból, Luis del Sol a torinói Juventusból. Az 1968-as olasz és 1972-es belgiumi Eb-ken minden játékos hazája klubjaiban rúgta a labdát. Utóbbin a német (NSZK) csapat először vett részt a tornán. Az első 8 csapatos torna 1980-ban Itáliában volt. Az NSZK csapatában ekkor vett részt az első kettő, nem a Bundesligában szereplő játékos Eb-n. Uwe Stielike a Real Madrid és Rainer Bonhof a Valencia alkalmazásában álltak. 1984-ben Spanyolországban rendezték a bajnokságot, így Stielike szinte hazai körülmények között segíthette a válogatottat. 1988-ban, a hazai rendezésű viadalon Rudi Völler Rómából és Thomas Berthold Veronából erősítette a Nationalelfet.

A Vasfüggöny megszűnése aztán alapvetően alakította át a kontinensen a sportolók migrációs lehetőségeit, ami az 1992-es svédországi Eb-vel kezdődően egyre nagyobb mértéket öltött. A folyamatot segítette, hogy az Európai Unió egyre tágabb lehetőségeket biztosított az országok közötti szabad mozgásra, munkavállalásra. Az 1992-es tornán a 20 tagú német válogatottból már 8-an játszottak az olasz bajnokságban, a keret 40%-a idegenlégiós volt. 1996-ban csak ketten voltak „külföldiek”. 2000-ben a keretben 4 légiós szerepelt, köztük Lothar Matthäus a MetroStars (USA) csapatából. Ő az első német játékos, aki hazája válogatottjába másik földrész klubjából érkezett egy Európa-bajnokságra. Ahogy az 5. táblázat mutatja, a válogatottban szereplő légiósok száma a legutóbbi két tornán látványosan nőtt, 2016-ban 9-en voltak, 2021-ben már 12-en, ami már 46%-os arány. A legjobb német labdarúgók jellemzően egy TOP-ligával rendelkező országba szerződnek. Ha összevetjük a Nationalelfet más, hasonló centrumállamok nemzeti csapataival, akkor a következők állapíthatók meg. Egyrészt a többi TOP-ligával bíró ország legjobb (válogatott) játékosai is döntően egy másik TOP-liga klubcsapatához szerződnek. Másrészt az olasz és angol idegenlégiósok – 16-16 fő – kisebb eséllyel szerződnek külföldre, mint a németek (46). Spanyolország esetében pedig 33 ilyen labdarúgó volt 1960 és 2021 között az Eb-statisztikák alapján.

5. táblázat: A labdarúgó Eb-ken résztvevő német válogatott légiósainak megoszlása klubcsapatuk országa szerint

Ország	1988-ig	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2021	1992-2021
<i>Anglia</i>				2	3	2	1	3	9	20
<i>Franciaország</i>									1	1
<i>Olaszország</i>	2	8	1	1			1	1	1	13
<i>Spanyolország</i>	3					2	2	3	1	8
<i>Törökország</i>			1					2		3
<i>USA</i>				1						1
Összesen	5	8	2	4	3	4	4	9	12	46

Forrás: Transfermarkt.com és UEFA.com alapján, saját szerkesztés

Miközben a nagy európai változások önmagukban (Vasfüggöny leomlása, Bosman-szabály, EU bővítése és mélyülése) döntően gyorsították fel a labdarúgók vándorlását Európában, ez a Nationalelfben szereplő légiósok számára nem volt különösebb hatással. Kezdetben Olaszország volt a legfontosabb célpont számukra, majd az ezredforduló után Anglia, másodsorban Spanyolország. Az angol pontvadászat a 2000-es években lett fokozatosan a kontinens legszínvonalasabb és gazdaságilag is legerősebb bajnoksága. A német játékosok munkavállalása török klubcsapatokban azt jelezte, hogy Törökország a '90-es évektől egyfajta alcentrummá tudott válni az európai labdarúgásban. Számos játékos igazolt az egyre színvonalasabb török liga klubcsapataihoz, melyek vonzerője nemcsak a perifériális helyzetű futballrégiókra terjedt ki (Közép- és Dél-Kelet-Európa) hanem kis mértékben Nyugat-Európára is.

4.3. A Németországba irányuló játékosmigráció

Az Európa-bajnokságok történetében az első német klubban játszó idegenlégiósok a jugoszláv válogatottban tűntek fel 1976-ban, 3 játékosnak is az NSZK-ban volt szerződése. A szocialista Jugoszlávia, el nem kötelezett politikájának köszönhetően aktív munkaerő-kibocsájtó volt Nyugat-Európa felé, és ez jelent meg a sportolói migrációban is. Az 1980-as viadalon az angol válogatottban volt két, az NSZK-ban alkalmazott profi.

1984-ben a dán válogatott szereplése történelmi áttörést hozott. Ez volt az első olyan nemzeti csapat, mely többségében légiósokból állt, a 20-ból 14 fő. Ebből ketten a Bundesligában szerepetek. A belga keretben szintén két „bundesligás” volt. Az Eb abban is fordulópont volt, hogy a 8 résztvevő válogatott többségében voltak légiósok, és csak háromban nem. (Portugália, Románia, Spanyolország.)

1988-ban, az NSZK-ban rendezett kontinensviadalon, a 8 csapatból már kettőben is a külföldről érkezők domináltak. Dánia együttesében volt csak a Bundesligában játszó légiós (2 fő). Írország lett az első olyan válogatott – mely ekkor először vett részt Eb-n – melynek egyetlen tagja sem játszott a hazai bajnokságban. (A 20 játékosból 16-an az angol pontvadászatban szerepeltek. Az írek eddigi 3 Eb-szereplésük során egyetlen hazai klubban igazolt játékost sem neveztek!)

Az 1992-es Eb után azonban rendkívül megélénkült a német játékospiac, a fentebb is említett európai változások hatásaként. A Vasfüggöny lebomlása után földrajzi közelsége, gazdasági prosperitása miatt Németország lett az egyik legfontosabb desztináció a volt keleti blokk országainak játékosai számára. Az Eb expanziója – emelkedő csapat- és játékoszám – megteremtette a lehetőséget számos „keleti” ország számára is, hogy szerepelhessenek a kontinentális viadalokon, így be tudtak kapcsolódni a nemzetközi és az európai sportolói migrációba. Jól mutatta a változó viszonyokat, hogy még az 1988-as szovjet Eb-keretben csak hazai játékosok kaptak helyet, addig az 1992-ben, a Szovjetunió utódként fellépő Független Államok Közösségének csapatában már csak kilencen szerepeltek a hazai (orosz vagy ukrán) bajnokságban, tizenegyen pedig valamelyik nyugat-európai pontvadászatban, egy fő Németországban

Az Eb-k történetében összesen 291 Bundesliga légiós – nem német válogatott – szerepelt valamelyik nemzeti válogatottban. Az 1960 és 1988 közötti 8 tornán összesen csak 11-en, majd 1992 után – folyamatosan emelkedve – 280-an voltak (6. táblázat). Ebben nagy szerepet játszott, hogy a tornák mezőnye – csapatok és játékosok száma – folyamatosan bővült. Megjegyzendő, hogy a légiósok számának és arányának emelkedése jóval dinamikusabb volt ezeknél.

Az Eb-ken szereplő 35 nemzetből 28 olyan van – a németen kívül – amelyek válogatottjában valamelyik Eb-n szerepelt a német ligákból játékos. Csak a lett, a norvég, illetve a „szigetországi” csapatokban (Írország, Skócia, Wales, Észak-Írország) nem játszott egyetlen alkalommal sem Bundesliga-légiós.

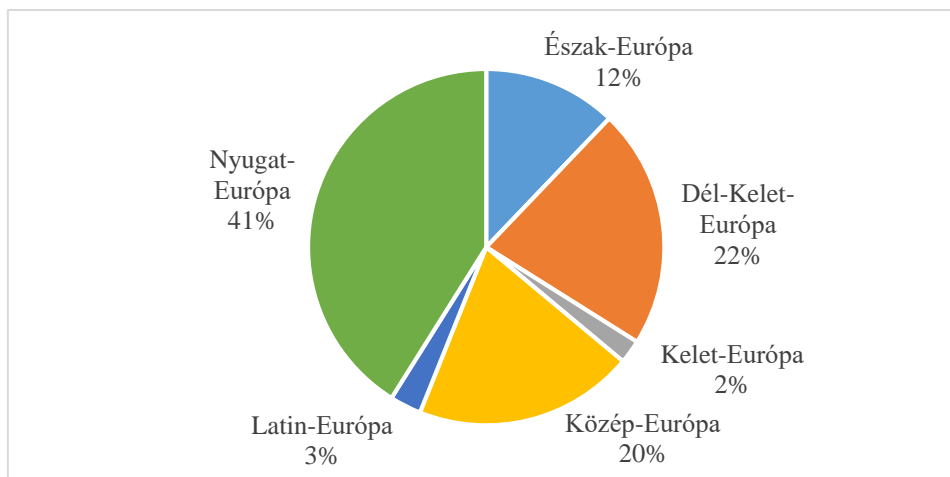
6. táblázat: A labdarúgó Eb-k német bajnokságban szereplő idegenlégiósainak száma a futballrégiók szerint, 1992-2021.

Futballrégiók	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2021	1992-2021
<i>Észak-Európa</i>	5	1	6	5	1	1	4	11	34
<i>Dél-Kelet-Európa</i>	-	13	6	11	12	8	7	4	61
<i>Kelet-Európa</i>	1	2	-	-	1	1	1	-	6
<i>Közép-Európa</i>	-	5	3	5	7	12	11	13	56
<i>Latin-Európa</i>	-	-	-	-	3	-	2	3	8
<i>Nyugat-Európa</i>	1	4	6	9	12	4	36	43	115
Összesen	7	25	21	30	36	26	61	74	280

Forrás: Transfermarkt.com és UEFA.com alapján, saját szerkesztés

A játékosmigrációt bemutató adatok alapján kijelenthető, hogy Németország kimondottan centrumpozíciót tölt be az európai futballban, befogadó szerepe többszöröse a donor szerepének. (Tekintettel arra, hogy a német válogatottban a tornákon 46 légiós játszott, miközben 280 olyan sportoló volt, aki más nemzeti csapatból a Bundesliga valamely klubjában szerepelt. Utóbbi azt jelenti, hogy a 16 labdarúgó-Európa-bajnokságon részt vett 3939 játékos (pontosabban ez játékosok nevezését jelenti), kb. 7% volt Bundesligából érkező idegenlégiós. Ez a mutató 11,7% az angol, 5,4% az olasz és 4 % spanyol bajnokságok esetében.

Amíg a legjobb német játékosok más centrumtérsegekbe igyekeznek, addig a Bundesligák elszívó hatása más, jobbra a periférikus helyzetű államokra, illetve futballrégiókra terjed ki. A balkáni és a közép-európai futballrégió játékosai számára a legjelentősebb célpont Németország. Az 1992 és 2021 közötti tornákon a balkáni válogatottak idegenlégiósainak mintegy 20%-a érkezett Németországból. Közép-Európa esetében ez az arány 24%. Az észak-európai futballrégió játékosai számára ugyanakkor nem a Bundesligák a legfontosabb célpontok, – hanem az angol bajnokság. 1992 és 2021 között az észak-európai válogatottakban szereplő légiósoknak a 21%-a szerepelt angol klubcsapatban, míg 12% németben. Latin-Európára is csekély a német bajnokság vonzereje. 1992 után a latin válogatottak idegenlégiósainak mindössze 6% volt Bundesliga játékos, ezzel szemben 39% Angliában volt igazolt sportoló. Németország népszerűségét megelőzték a francia, olasz és spanyol ligák is. (UEFA Statisztikák alapján, saját számítások.) A kelet-európai futballrégió és Németország kapcsolata is szűk. Egyik oka, hogy a régió a 2000-es évektől más utat jár a játékosmigrációban, mint a többi perifériális térség. Más térségek játékosai igyekeznek inkább ide. A régió egyéni útja jól látszik abban is, hogy mind az orosz, mind az ukrán válogatottak az Eb-ken egyre inkább a nemzeti bajnokságaikból nevezett játékosokkal szerepeltek. Ez teljesen eltérő tendencia más államokhoz képest. Oroszországról kijelenthető az, hogy Törökországhoz hasonlóan egyfajta alcentrummá vált az európai futballtérképen.

4. ábra: A labdarúgó-Eb-k Németországban játszó idegenlégiósai az európai futballrégiókból (% , 1992-2021)

Forrás: UEFA, saját számítások

Németország befogadó szerepe erősen érvényesül saját futballrégióján belül (4. ábra). Egy állammal, Angliával szemben játszik donor szerepet. Más országokból viszont nagy számban érkeznek a labdarúgók. Ki kell emelni Ausztriát és Svájcot, ahol az Eb-n szereplő válogatottakban 1992 és 2021 között 37 illetve 36 játékos szerepelt németföldről. 2016-ban Svájc keretében a 23 játékosból 18 volt légiós, melyből 11-en érkeztek a német pontvadászatokból. Ausztria válogatottjában 15-en voltak ilyenek. Az Euro 2020-on Svájc csapatában 4-en játszottak otthon, és 22-en idegenben, melynek fele, 11 fő a német Bundesligában. Ausztria 2 hazai játékos mellett 24 légióssal lépett fel, melyből 21-en – többen, mint a Nationalelf-ben – a német bajnokságban „dolgoztak”. Az adatok alátámasztják, hogy a játékosmozgásban szerepet játszanak a kultúrföldrajzi hasonlóságok és a földrajzi közelség is. E tényezők Csehország (30 légiós 1992 és 2021 között), Dánia (18 fő), de Horvátország (25 fő) esetében is meghatározóak.

A TOP-4 államok viszonylatában Németország inkább donor szerepet tölt be. 1992 és 2021 között 5 olyan Eb-részteveő labdarúgó volt, akik az angol, olasz vagy spanyol válogatottban játszottak a Bundesligából. Ezzel szemben 41 német focista volt alkalmazott más TOP-4 állam klubjaiban. A TOP-5 kategóriát vizsgálva az arány viszont 17-42. Franciaországgal szemben ugyanis nem donor, hanem a befogadó szerep érvényesül (12-1).

7. táblázat: A TOP-4 ligákban alkalmazott és az Eb-n résztvevő légiósok száma⁴

Ország	1964	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2021
<i>Anglia</i>			1		17	10	23	39	37	48	56	111	122
<i>Németország</i>		2	2	3	2	7	25	21	30	36	26	61	74
<i>Olaszország</i>	2			4	7	16	20	28	28	17	11	41	50
<i>Spanyolország</i>			2	2	2	4	15	32	14	21	14	21	36
Összesen	2	2	5	9	28	37	83	110	109	122	107	234	282
arányuk, összes (%)	2,6	2,5	2,8	5,6	17,5	23,1	23,6	31,3	29,6	33,1	29,1	42,4	45,5

Forrás: Transfermarkt.com és UEFA.com alapján, saját szerkesztés

Történetiségében tekintve a folyamatokat, az megállapítható, hogy az 1990-es években az olasz, illetve a német ligák bírtak a legnagyobb kontinensre kiterjedő vonzerővel. 2000 után

⁴ „A TOP-ligákban és az elődbajnokságokban a résztvevő csapatok létszáma hasonló volt az 1960 és 2021 között. Elsősorban 18-20, néha 16 vagy 22 csapat szerepelt.” (UEFA)

azonban a fő célpont az angol bajnokság lett (7. táblázat). A legutóbbi két tornán már 6-6 német játékos is Angliában játszott. A spanyol válogatottban 2021-ben pedig már 10-en a Premier League-ből érkeztek, ugyanannyian, mint a hazai klubokból. (A 7. táblázat értékelésekor figyelembe kell venni természetesen azt, hogy az egyes ligákban hány játékos játszott az elmúlt évtizedek folyamán.)

A 2000-es Eb-n fordult elő először, hogy a legtöbb légiós a Premier League-ből érkezett. 2000-ben 39-en voltak (11%), 2021-ben már 122-en (19,7%). Az angol bajnokság vonzereje kihat az egész kontinensre, interregionális jellegű. Centrumjellegét az is mutatja, hogy a többi TOP-ligás ország sportolói is egyre inkább a szigetországba szerződnek az utóbbi években. Kontinentális viszonylatban a játékosok célpontjai alapján 2000 után a Bundesliga volt a 2. helyen, a 3. és 4. pozícióban a Serie A és a La Liga osztozott felváltva. Ezek a bajnokságok (államok) szintén bírnak kontinensre kiterjedő vonzerővel.

5. Következtetések

Németország gazdasági pozíciójához hasonlóan, centrumszerepet tölt-e be az európai labdarúgásban is. Ugyanakkor szerepe nem az első, ebben Anglia egyértelműen megelőzi. A német labdarúgás növekvő szerepében jelentős hatással volt, egyrészt az EU egyre erőteljesebb szerepvállalása a profi sport területén: az Európai Unió Bíróságának a határozatai alapján a profi sportban a migráció keretfeltételeit a munkavállalás szabályai szerint kell az érintett szövetségeknek meghatározni, melynek következménye a kvóták megszűnése volt. Másrészt fontos kiemelni a hazai egyesületekre vonatkozó speciális német szabályozást (50+1 szabály), melynek következménye a többi TOP-ligához képest korlátozottabb anyagi lehetőségek, amelyek közvetve a nem elhanyagolható hatással bírnak a Németország felé irányuló labdarúgó-migrációban.

Ha az elért eredményeket tekintjük, akkor a vezető szerep egyértelmű, az Európa-bajnokságokon elért sikerek, eredmények terén Németország a kontinens vezető állama. A játékosmigráció statisztikái alapján az állapítható meg, hogy Németország, bár a centrum része, korántsem a legközpontibb tagja az európai futballnak. Befogadó szerepe nem minden futballrégió viszonylatában érvényesül. Dél-Kelet- és Közép-Európa számára egyértelműen a német futballgazdaság a legfontosabb, viszont alig van vonzereje Kelet-és Latin-Európa irányába, Észak-Európában pedig megelőzi Anglia. Saját régiójában Anglia a fő vetélytárs, mely felé kimondottan donor szerepe van. 2000 után a kontinens labdarúgásának egyértelműen vezető bajnokságává a Premier League vált, a legjobb játékosok egyértelműen ide igyekeznek.

Irodalomjegyzék

- Ács P. (2009). A sportolók területi mozgásai, avagy a sportoló vándorlás. *Tér és Társadalom* 23(3), 147-159. <https://doi.org/10.17649/TET.23.3.1262>
- DFB (2022). *Spielordnung – Schiedsrichterordnung*. https://www.dfb.de/fileadmin/_dfbdam/270541-Heft_04_Spielordnung_Schiedsrichterordnung_20220930.pdf (Letöltve: 2022.10.04.)
- DFL (2022a). *Erfolgsstory mit Anlauf: Die Historie der DFL*. Letöltve: 2022.október 4. <https://www.dfl.de/de/ueber-uns/die-geschichte-der-dfl/> (Letöltve: 2022.10.04.)
- DFL (2022b). *Wirtschaftsreport 2022*. <https://www.dfl.de/de/?s=WIRTSCHAFTSREPORT+2022&submit=> (Letöltve: 2022.10.10.)
- Engelberth, I. & Fajt, B. (2022). *The geography of the European Football Championships*. Közép-Európa a globális térben nemzetközi konferencia.
- Európai Unió Bíróságának 1995. december 15-i ítélete a C 415/93. sz. ügyben. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415> (Letöltve: 2022.06.15.)

- FIFA (2022). *Statutes*. May 2022 Edition. https://digitalhub.fifa.com/m/3815fa68bd9f4ad8/original/FIFA_Statutes_2022-EN.pdf (Letöltve: 2022.10.11.)
- Fűrész D. I. (2021). *Sztárigazolások eredményességre gyakorolt hatásának modellezése az európai labdarúgás példáján keresztül*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Egészségtudományi Doktori Iskola, Pécs. https://doktoriiskola.etk.pte.hu/public/upload/files/Doktoriiskola/Tezisfuzetek/FDI_Disszertacio_final_m_ikt.pdf (Letöltve: 2022.10.04.)
- García, B. (2007). UEFA and the European Union: From Confrontation to Cooperation. *Journal of Contemporary European Research* 3(3), 202–223. <https://doi.org/10.30950/jcer.v3i3.52>
- Havran Zs. (2017). *A játékosok vásárlásának és képzésének jelentősége a hivatásos labdarúgásban. A közép-kelet-európai és a magyarországi játékospiac sajátosságai*. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola, Budapest. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/978/1/Havran_Zsolt_dhu.pdf (Letöltve: 2022.10.05.)
- Littkemann, J. et al. (2003). Neuordnung des verbandsrechtlichen Rahmens für die Fußball-Bundesliga. *Wirtschaftswissenschaftliches Studium*, 32(7), 415–418. <https://doi.org/10.15358/0340-1650-2003-7>
- Maguire, J. & Pearton. R. (2000): The impact of elite labour migration on the identification, selection and development of European soccer players. *Journal of Sport Sciences*, 18(9), 759–769. <https://doi.org/10.1080/02640410050120131>
- Molnár Gy. & Gál A. (2008). A sporttal kapcsolatos migráció általános áttekintése. *Sporttudományi Szemle*, 9(35), 12–15.
- Stokkermans, K. & Gorgazzi, O. J. (2015). *Latin Cup*. Rec.Sport.Soccer Statistics Foundation (RSSSF). <https://www.rsssf.org/tables/l/latin.html>. (Letöltve: 2022.10.05.)
- Scheid, F. (2020). *Die „50+1” Regel der DFL – Alleinstellungsmerkmal oder Unionsrechtswidriges Relikt?* Diplomarbeit. Johannes Kepler Universität Linz. <https://epub.jku.at/obvulihs/download/pdf/5493058?originalFilename=true> (Letöltve: 2022.10.06.)
- Stopper, M. (2009). Die 50+1-Regel im deutschen Profi-Fußball. *WRP – Wettbewerb in Recht und Praxis*, 2009(4), 413–421.
- Tóth N. Á. (2014). *A sportjog, mint sajátos szakjog*. Doktori értekezés. Miskolci Egyetem. Állam- és Jogtudományi Kar. Deák Ferenc Állam és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc. <https://doi.org/10.14750/ME.2015.011>
- Transfermarkt.com. Transfermarkt GmbH, Hamburg. www.transfermarkt.com (Letöltve: 2022.11.05.)
- UEFA.com. The official website of European football. www.uefa.com (Letöltve: 2022.11.05.)
- Van den Bogaert, S. (2004). Case Comment. And another uppercut from the European Court of Justice to nationality requirements in sports regulations. *European Law Review*, 2(2), 267–275.
- Wallerstein I. (1983.) *A modern világgazdasági rendszer kialakulása*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Wirtschaftliche Freiheit (2021). *Pro & Contra. 50+1-Regel im deutschen Profifußball?* <http://wirtschaftlichefreiheit.de/wordpress/?p=29883> (Letöltve: 2022.10.08.)
- Weltfussball.de. HEIM:SPIEL Medien GmbH, Münster. www.weltfussball.de (Letöltve: 2022.11.05.)
- Zülch, H. & Pieper, H. (2020). Ist die 50+1-Regel noch zeitgemäß? Ein Meinungsbild zur umstrittenen Regelung im deutschen Profifußball. *HHL Working Paper*, Nr. 186 (June 2020). <https://dnb.info/1223944743/34>